

SYNLAB teeb kõigile Rally Estonia tiimidele koroonatesti

Koroonaviiruse leviku ennetamiseks ja tõkestamiseks peavad kõik Eestis esmakordselt toimuval WRC rallil osalevad sõitjaid, nende meeskonnaliikmed ja Eesti Rahva Muuseumis asuva võistluskeskusega seotud inimesed läbima koroonaviiruse SARS-CoV-2 viiruse testimise.

“Rallile saabuvad paljud tiimid n-ö punastest riikidest, näiteks Hispaaniast, Prantsusmaalt ja mujalt, kus on koroonaviiruse levik kõrge. Me teeme ralli korraldusmeeskonna ja partneritega koostöös kõik selleks, et ralli ei tooks Eestisse mitte ühtki uut koroonajuhtumit,” rääkis Rally Estonia direktor Urmo Aava. “Üks meede selle tagamiseks on koostöös SYNLAB-iga loodud kohustuslik testimine kõikidele sõitjatele kohe, kui nad on riiki saabunud, millele järgneb eneseisolatsioon testi tulemuse selgumiseni. Alles negatiivne tulemuse järel lubatakse nad võistlusalale. Sõitjad, kes juba varem Eestisse saabunud, peavad kordustesti läbima 24 tundi enne akrediteeringu saamist.”

SYNLAB avab WRC meeskondade testimiseks spetsiaalsed in proovivõtupunktid Tallinna lennujaamas, Tallinna sadama D terminali välisalal ning läbi Läti saabuvad saavad testida Tartus SYNLABi Teguri 37B ruumides. Ninaneeluproovid testitakse SYNLABi Tallinna laboris, kus paari päeva jooksul teostatakse ca 1000 laborianalüüsi.

“Eestis esmakordne WRC ralli on meie riigi tuntusele oluline verstapost, mistõttu on äärmiselt oluline, et praegusel kogu maailma jaoks keerulisel ajal toimuks see suursündmus võimalikult ohutult,” rääkis SYNLAB Eesti juhatuse esimees Rainar Aamisepp. “Rally Estonia vabatahtlikud tõttasid meile

kriisi puhkedes alates märtsi keskpaigast appi, aidates kolme kuu jooksul tuua koroonaproove üle Eesti meie kesklaborisse. Loomulikult toetame neid igati nii nende kui kogu Eesti jaoks märgilise suursündmuse korraldamisel, vältimaks ralli ajal koroonaviiruse levikut.”

“Meil on kujunenud hea kogemus suurte spordisündmuste meditsiinilisel turvamisel,” jätkas Aamisepp. “UEFA usaldas meile kui Euroopa suurimale laboriteenuste osutajale 2020-2021 UEFA egiidi all toimuvate jalgpalliüritustele eelneva testimise. Paar päeva tagasi lõppesid Euroopa Liiga ja Meistrite Liiga selleaastased finaalturniirid, algamas on Rahvuste Liiga, naiste ja meeste koondiste valikmängude tsükkel, 2021. aasta Meistrite Liiga ja Euroopa Liiga valikmängud, samuti noorte turniirid. Samuti testib SYNLAB kõiki Ironmanile saabuvalid väliskülalisi. Ka WRC ralli õnnestumiseks ja rallisõitjate operatiivseks teenindamiseks teeme SYNLAB-i kollektiiviga ekstrapingutusi – laboris seame sisse lisaprotsessid, et kõik sõitjad ja meeskonnad võiksid turvaliselt võistlemisele pühenduda.”

“Kõik testitavad saavad oma tulemuse telefoni, reaajas saavad testide vastuseid näha ka meeskondade juhid ning ralli meditsiiniline juht. Selline kiire andmete liikumine võimaldab kohest isolatsiooni rakendada ning tiimidel oma töö ümber korraldada,” rääkis Aava.

Viiruse leviku takistamiseks on Rally Estonia pealtvaatajad jagatud 16 erinevaks grupiks, kus iga on 1000 pileti ostnud inimest. Grupid omavahel ei kohtu ja igale grupile on ette nähtud ainult kindlad kiiruskatsed, millele nad ligi pääsevad. Kõikidel pealtvaatajatel soovitatakse kiiruskatseid vaatama tulla isikliku maksiga, vajadusel jagatakse makse ka pealtvaatamisalades, kus on käte desinfitseerimise võimalused.

Rally Estonia külastaja meellespea üritusel osaledes ning pealtvaatamisalades viibides:

- Ära tule, kui Sa ei tunne ennast hästi
 - Liigu oma grupis
 - Püsi oma grupis
 - Desinfitseeri
 - Kanna maski
 - Ära sotsialiseeru
 - Võta kaasa isikuttõendav dokument
 - Lae alla koroonäpp "Hoia"
-

Lõpetatakse II trimestri sõeluuring

Teavitame muudatusest seoses meie poolt pakutavate laboratoorsete analüüsidega. Koos kaasaja meditsiini arenguga on loote kromosoomhaiguste sõeluuringud liikunud I trimestrisse, mistõttu kasutatakse järjest harvem riskihinnangu saamiseks II trimestri vereseerumi sõeluuringu markereid (AFP, hCG ja uE3) ning nende põhjal arvutatud tõenäosust Down'i ja Edwards'i sündroomiga lapse sünniks. Tellitavate analüüside arvu langus alla kriitilist piiri omakorda tingib selle, et laboril pole võimalik tagada II trimestri markerite põhjal arvutatava tõenäosuse usaldusväärsust.

Eelnevaga seoses lõpetame alates 01.09.2020 riskikalkulatsiooni II trimestri vereseerumi markerite (AFP, hCG ja uE3) põhjal.

Patsientidel, kes tulevad esimesele vastuvõtule peale 14. rasedusnädalat, on võimalik 21., 18. ja 13. kromosoomi trisoomia riski hindamiseks kasutada mitteinvasiivset loote rakuvaba DNA määramist ehk NIPT-i. Eelmainitu kohta leiате lisainfot [SIIN](#).

28. juuli – ülemaailmne hepatiidipäev

Eestis esimest korda tehtud ulatusliku C-hepatiidi viiruse testimise tulemused näitavad, et see haigus on ka Eestis laialt levinud.

Ülemaailmset hepatiidipäeva tähistatakse iga aasta 28. juulil selleks, et suurendada inimeste teadlikkust viiruslikust hepatiidist ja selle põhjustatud haigustest.

Hepatiiti põhjustava viiruse tüübi järgi eristatakse A-, B-, C-, D- ja E-hepatiiti. Kõiki neid viirushepatiite seob üks sarnane omadus ja see on maksakoe kahjustumine, kuid nad erinevad üksteisest levikutee poolest.

C-hepatiit on C-hepatiidi viiruse poolt põhjustatud maksapõletik, millest võib lõppstaadiumis välja kujuneda tsirroos või maksavähk. Haigus levib peamiselt kokkupuutel nakatunud verega, kuid viirust võib leida ka teistes haige inimese kehavedelikes, nagu sülg, spermas. C-hepatiit põhjustab suurt terviseriski üle maailma 71 miljonile C-hepatiidi kroonilise nakkusega inimesele. Maailma Terviseorganisatsiooni (WHO) andmetel sureb maailmas iga aastal C-hepatiidi viirusest põhjustatud haigustesse 399 000 inimest. WHO hinnangul ca 80% C-hepatiidi viirusega nakatunud inimestest ise ei teagi, et nad on viirusekandjad*. Eestis on hinnanguliselt 20 000 viirusekandjat.

C-hepatiidi viiruse vastu ei ole vaktsiini, kuid haigus on ravitav. C-hepatiit ei ole ainult süstivate sõltlaste haigus, sellesse haigusesse võib nakatuda igaüks. C-hepatiidi viirusest tervenedes tuleb vältida uuesti nakatumist, sest haiguse põdemine ei anna selle kordumise vastu immuunsust.

2019. aastal tehti Eestis esimest korda ulatuslik C-hepatiidi viiruse antikehade testimine. Perearstid suunasid testimisele riskirühma kuuluvaid ja halvenenud maksanäitajatega inimesi. Vereproove analüüsis SYNLABi Tallinna labor. Videot vaata siit: <https://chepatiit.ee/kampaaniad/>

Kokku testiti 9366 inimest, kellest **446-l avastati C-hepatiidi kahtlus.** Paljude positiivse testitulemuse saanud inimeste jaoks tuli see üllatusena, sest haigus kulgeb enamasti sümptomiteta, tõdevad uuringus patsientidega kokku puutunud meedikud.

Testimise tulemused näitavad, et haigus võib olla Eestis laiemalt levinud, kui seni on arvatud, ja rohkem esineb C-hepatiiti meestel vanuses alates 30. eluaastast ja naistel alates 50. eluaastast.

SYNLAB Eesti infektsioonhaiguste valdkonna juht dr Paul Naaber ütleb, et **kõik riskirühma kuuluvad inimesed peaksid tegema vereproovi.** „C-hepatiidist maksavähi kujunemiseni võib minna 10–25 aastat. Varajane vereproov aitab avastada organismis sümptomiteta tegutseva viiruse ning saada õigel ajal ravi, et aastakümnete pärast ei kujuneks välja maksavähk.”

Peamised C-hepatiidi riskirühma kuuluvad inimesed on:

- saanud vereülekannet enne 1994. aastat
- kokku puutunud nakatunud inimese verrega
- lasknud ennast tätoveerida või augustada
- kas või üks kord jaganud süstalt

Riskirühma kuulumist on võimalik hinnata, kui täita lihtne riskiküsimustik [veebilehel https://chepatiit.ee/riskikusimustik/](https://chepatiit.ee/riskikusimustik/) Riskirühma kuulujail tasub teha C-hepatiidi vereanalüüs.

Testimise korraldas SYNLAB Eesti koostöös perearstide ja ravimifirma AbbVie Biopharmaceuticals GmbH Eesti filiaaliga.

Nüüdsest saab testida koroonaviiruse läbipõdemist

Nüüdsest saavad kõik soovijad SYNLAB laborites ja verevõtukohtades, kokku kümnes linnas üle Eesti, testi abil tuvastada, kas neil on veres koroonaviiruse antikehad ehk kas nad on haiguse läbi põdenud või mitte.

Antikehade IgG test näitab viirusega kokkupuutejärgset organismi vastureaktsiooni. Antikehad tekivad enamikel inimestel teisel kuni kolmandal haigusnädalal alates sümptomite tekkest. Koroonaviirustest põhjustatud COVID-19 haigust on võimalik läbi põdeda ka sümptomiteta või tagasihoidlike haigusnähtudega. Seda saab antikehade analüüsi abil tuvastada.

Kuigi antikehade olemasolu viitab COVID-19 haiguse läbipõdemisele, pole hetkel piisavalt tõenduspõhist informatsiooni, kas nende olemasolu tagab immuunsuse või mitte.

SYNLAB Eesti juhatuse esimees Rainar Aamisepp: „Antikehade vereanalüüs aitab soovijatel üle Eesti teada saada, kas ta on haiguse läbi põdenud. Analüüsid teostame oma Tallinna kesklaboris. Loodame, et lisandunud diagnostikavõimaluse abil saab koroonaviirus SARS-CoV-2 leviku kohta täiendavat informatsiooni, mis aitab meid sammukese edasi pandeemiast jagusaamisel. Koroonaviiruse antikehade laboratoorseid

analüüse teostame ka Tartu Ülikooli teadlaste projekti partneritena seroepidemioloogilises uuringus KoroSero-EST. Ühtlasi täname Kuressaare haiglat osutatud abi eest testimissüsteemi valikul tehtud võrdluskatseteks vajalike proovimaterjalide saamisel.“

Koroonaviiruse IgG analüüsiks saab veeniverd anda Tallinnas, Tartus, Pärnus, Narvas, Viljandis, Jõhvis, Põltsamaal, Võrus, Elvas ja Viimsis SYNLABi verevõtukohtades. Järgmisest nädalast ka Kuressaares (info tulekul). Täpsed asukohad lahtiolekuaegadega on leitavad: <https://minu.synlab.ee/proovide-andmine/verevotukohad> ning analüüsist saab lähemalt lugeda: <https://minu.synlab.ee/toode/koroonaviiruse-antikehade-maaramine>.

Analüüsi võib eelnevalt internetist ära tellida või teha seda kohapeal. Verevõtuks aega broneerima ei pea. Analüüsi hind on 18.50€, millele lisandub verevõtutasu viis eurot. Tulemused saab hiljemalt järgmisel tööpäeval patsiendiportaalist minu.synlab.ee, samuti liiguvad need digilugu.ee keskkonda.

Endiselt on võimalik määrata koroonaviiruse aktiivset olemasolu ninaneelu proovist PCR meetodil (viiruse RNA määramine), mis on haiguse diagnoosimisel ja nakkusjuhtumite avastamisel valikmeetod. Selleks saab proovi anda saatekirja alusel avalikes mobiilsetes testimise punktides üle Eesti või tasulise teenusena Tallinnas SYNLABi Veerenni majas esimesel korrusel, kuhu ehitati Eesti Näituste abil koroonaviiruse ajutine testimiskeskus.

Uue generatsiooni mitteinvasiivne sünnieelne diagnostika

Alates sellest aastast kompenseerib Haigekassa kaasaegset mitteinvasiivset sünnieelset sõeluuringut, mis võimaldab lapseootel naise vereproovist uurida sagedasemate kromosoomhaiguste esinemist lootel.

Mitteinvasiivne sünnieelne analüüs **neoBona®** on SYNLAB Euroopa meditsiinilaboris välja töötatud NIPT, mis põhineb ema veeniverest loote rakuvaba DNA uurimisel. Analüüsimisel kasutatakse NGS (next-generation sequencing ehk uue põlvkonna sekveneerimine) tehnoloogiat loote DNA fraktsiooni määramiseks, mis võimaldab tuvastada muutusi loote madalates fraktsioonides ($\geq 1\%$).

Kõrge tundlikkuse ja spetsiifilisusega analüüsiga määratakse:

- 21. kromosoomi trisoomia, 18. kromosoomi trisoomia, 13. kromosoomi trisoomia esinemise riski tuvastamine lootel 99% tõenäosusega;
- loote sugu.

neoBona® eelised:

- kasutatav vähemalt 10-nädalase (10 nädalat + 0 päeva) raseduskestusega naistel;
- sobib nii üksik- kui kaksikraseduse korral;
- sobilik kunstliku viljastamise, sh munarakudoonorluse järgse in vitro viljastamise (IVF) korral;
- originaalne eestikeelne raport saadetakse otse analüüsi tellinud arstile 7-10 tööpäeva jooksul proovi jõudmisest laborisse;
- proovi saatmiseks saate kasutada tavapäraselt organiseeritud SYNLABi logistikat Teie asutuses;

- analüüs on Haigekassa poolt kompenseeritav.

Kuidas tellida?

- Võtke ühendust oma kliendihalduriga (kliendihaldus@synlab.ee või leia kontakt siit <https://synlab.ee/kontaktid/kliendihaldus>).
- Kliendihaldur selgitab üle proovi võtmise, saatmise ja säilitamisega seotud aspektid. Vajadusel jagab lisamaterjale (artikkel, patsiendi meelespea jm).
- Soovi korral saadetakse Teie asutusse spetsiaalne neoBona® testi komplekt, milles on kõik vajalik veenivere võtmiseks ja saatmiseks SYNLABi laborisse.
- neoBona® testi haigekassa kood on 66642 (257,06 €). Analüüs on tellitav spetsiaalse saatekirjaga. Haigekassa poolt ei ole kompenseeritav neoBona Advanced test.

Milline on koroona testimise eesliini tööpäev?

Pandeemia algusest hakkasid eriolukorra komisjon, Terviseamet ja kümnekond erameditsiiniettevõtet välja töötama ühist testimise võimekust Eestis. Tänapäevaks on koostööna testitud saatekirja alusel ning eesliinis ligi 33 000 inimest. Testimisega on seotud 7 ettevõtet ja 3 haiglat, mille personalist võtavad 132 protseduuriõde proove 12 linnas üle Eesti. 9 kodutestimise brigaadis on 32 inimest, lisaks 49 logistikut ja varustajat, kellest 32 on vabatahtlikud Rally Estonia liikmed. Aegu broneerivad ja tulemustest teavitavad 28-liikmeline testimise kõnekeskus, lisaks koordineeriv personal. Koroona testimisega on laboris seotud otseselt 50 inimest. Kokku seega ca 350 inimest 10 asutusest, kes on koondatud avaliku testimise projektis, mille eestvedajad on

SYNLAB, Medicum ja Qvalitas.

Eesliini töötajaid iseloomustab tugev missioonitunne, ennastohverdav pühendumine ning kollektiivne kokkuhoidmine. Teadmine, et nende isiklik panus aitab ühiskonda tervikuna, annab neile jõudu tööd teha ka siis, kui tingimused ei ole head. Kohad, kus testimas käiakse, on väga erinevad: teeninduspunktid, hooldekodud, erihooldeasutused, sotsiaalkeskused (kodutute öömajad), eesliini asutused, kauplused jpm. Vastutus- ja missioonitunne ajendab eesliinil töötama, olenemata sellest, mis ees ootab.

Palusin 7 eesliini töötajal kirjeldada oma tööpäeva kriisi ajal ning anda inimestele üks soovitus praeguses olukorras.

Karini jaoks on raskel ajal sõbraks isikukaitsevahendid

Karin (28), on viieaastase töökogemusega meditsiiniõde Qvalitas Arstikeskuses.

Kriisi ajal on tema on ka üks nendest õdedest, kes käib erinevates Eesti linnades inimestelt koroonaviiruse proove võtmas. Karini elu pärast eriolukorra väljakuulutamist ei ole sugugi endine.

„Ma võin end õhtul magama sättida mõttega, et homme on vaba päev, aga ometigi olen juba varahommikul 100 km kaugusel kodust ja taas tööpostil.“ Karin on käinud viimase kuu jooksul hooldekodudes, sotsiaalmajades, ettevõtetes, kauplustes ja veel paljudes teistes testimist vajanud kohtades üle Eesti. Ja päevad ei ole vennad. „Ühel päeval võitlen vihma ja tugeva tuulega teeninduspunktis, teisel olen juba hooldekodus, kus peale 3-tunnist testimist tunnen end nagu kapsas. Seda on keeruline kirjeldada, kuid kaitseriided just sellise tunde tekitavadki. Jõuan vaid unistada sõõmust värskest õhust.“

Karin kirjeldab hetke, mil rammestunult koju jõuab ja enda peegelpilti vaadates hoopis pandat märkab. Päeva lõppedes on näole veel paariks tunniks peale prillide ja maski eemaldamist joonistunud sügavad sõõrid. „Ma ei salga, et see töö on raske ja seda saabki teha ainult meeskonna innustusel ja patsientidelt kuulnud toetava ning tänuliku sõna jõul. Ma usun, et töö mida mina teen, aitab ennetada haiglate ülekoormust ja anda inimestele rohkem teadmisi oma terviseseseisundist.“

Karin jääbki ise tagasihoidlikuks ning peab kangelasteks hoopis haiglate personali: „Mina olen ainult väike lüli selles võitluses. Raskel hetkel sisendan endale, et oma väikese panusega kaitsen lähedasi, sõpru ning tuttavaid ja nende vanemaid ning vanavanemaid hooldekodudes.“

Karini sõnul teeb kurvaks see, et mõned inimesed arvavad, et oht neid ei puuduta, nendega midagi ei juhtu ja käituvad seega hoolimatult. „Keegi ei tea, mis homme toob, igaüks peab olukorra tõsidusest aru saama,“ paneb ta inimestele südamele. „Igaüks meist saab olla tegelikult kangelane, püsites võimalusel kodus ja järgides eriolukorra reeglid,“ lausub Karin lõpetuseks.

Tatjana ja Viktoria – kiiresti reageerivad kosmonaudid

Tatjana (47) ja Viktoria (54) on Medicumi meditsiiniõed, kes õpetasid Tallinna ja Rakvere testimiskohtade õed koroonaviiruse testiks vajalikku ninaneeluproovi võtma.

Naised räägivad, et praegu ei tea sedagi, mida järgmine tund toob, keda ja kus on vaja kiiresti testida, et takistada viiruse levikut.

Nende juht, Medicumi kvaliteedijuht/laborijuhataja Natalja Timtšuk räägib naistest ülivõrdes: "Tatjana ja Viktoria on meie raudvara. Juhul, kui on kiiresti vaja kedagi testimiskohtades asendada, teha ootamatu väljasõit laustestimisele või rahustada mõnda koroonahirmuga inimest, saab neile iga kell loota."

Nii nagu Karin, räägivad nemadki, et üle nelja tunni kaitseriietuses olla on raske. „Neljatunnise vahetuse kaitserõivais kannatab ära, aga kui vahetus on 6-tunnine, siis kipub raskeks minema – tahaks juua, süüa ja see tähendab aeganõudvat kaitsevarustuse vahetamist.“ Kui mobiilses testimiskohas on külm ja tuuline, siis siseruumides testimisel higistad palju, prillid kipuvad uduseks minema, respiraatoriga on raske hingata, aga samal ajal on vaja ninaneeluproovi väga täpselt võtta. Füüsilist raskust kompenseerib neile inimeste vahetu tagasiside:

„Hooldekodudes suhtuvad eakad meisse väga heasüdamlikult – tänavad ja naeravad, et näe kosmonaudid tulid,“ naeravad naised.

Tatjana ja Viktoria ütlevad: „Kui teil tuleb kurbuse või ükskõiksuse emotsioon peale, sest peate olema kodukontoris või igatsete sotsiaalset elu, siis teadke, et meie, meedikud, ei ole saanud kodus peredega aega veeta viimased kuus nädalat!. Me ärkame ja lähme testima teie viiruse kahtlusega tuttavaid, selleks, et me kõik saaksime peagi oma lähedastega koos olla. Olgem tänulikud ja nautigem ühist aega peredega! Meie oleme tänulikud, et saame aidata.“

Lisaks panevad meedikud südamele, et proovi andma tulles täidetaks meedikute korraldusi ja paluvad mitte filmida ega pildistada, kuna see segab ning koormab eesliini tööd.

Ljubov ja Žanna võtsid vastu koroonatuvastajate töö Narvas

Medõe Ljubovi (53) tööstaaž õena on 35 aastat. Märtsi kolmandal nädalal kutsus Corrigo juht Tiiu Sepp kokku töötajate erakorralise koosoleku. Koostöös valitsusega hakati otsima koroonaproovi võtvaid meedikuid Ida-Virumaal.

Ljubov (pildil paremal) oli üks esimesi, kes oli valmis viiruse vastu sõtta astuma ja esimene tööpäev Narvas oligi juba 5 päeva hiljem. Sellele eelnes väljaõpe, kõikide vajalike töö-, desinfitseerimis- ja kaitsevahendite komplekteerimine. Olles nüüd neli nädalat proove võtnud, on Ljubov on tänulik, et tööandja muretseb pigem natuke rohkem kui vähem ega ei piirdu minimaalse kaitseriietusega.

Esimesel tööpäeval oli ta mures, kas saab hakkama ning kuidas inimesed temasse suhtuvad. Tagasi vaatab Ljubov möödunud nädalatele nii: "Tööpäev kestab 3 – 6 tundi. Kõiki instruksioone ja juhendeid täidetakse piinliku täpsusega. Vahepeal tuleb sõita Ida-Virumaa ühest otsast teise. Panen selga kaitseriietuse, maski, prillid ja kindad. Selles eririietuses töötan 4 tundi. Mäletan üht hullemat päeva, kui ärkasin teadmisega, et on vaba päev. Tuli aga kõne ja hilisõhtuks olin võtnud proovi enam kui 130 hooldekodu inimeselt. Käed higistavad, kord on palav ja siis külm, sest keskkonnad, kus töötame, on väga erinevad." Kui vahetub ruum või kaitseriietusega midagi juhtub, algab aeganõudev riietumise protseduur otsast peale. Kaitseriideid peab hoidma, sest neid on Eestis vähe, aga ka ennast peab kaitsma. Ljubov näitab käsi: „Pidevast kummikinnaste kandmisest ja käte desinfitseerimisest on kätel nahk katki. Mind lohutab see, et see kõik on ajutine.“

Žanna (51) läks 17-aastasena pärast meditsiinikooli lõpetamist haiglasse medõena tööle ning töötab õena käesoleva ajani. Ta ise naljatab: „Ärme aastaid kokku arvuta, piinlikult kaua, aga

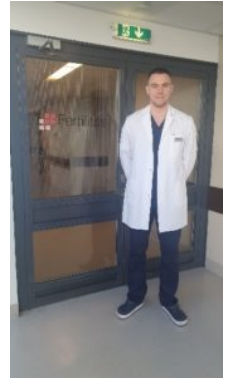
mis teha kui teiste eest hoolitsemine meeldib.“

„Igapäevaselt töotan õena hambaravis, aga kui kutsuti testimisele appi, valisin kohe selle – saan praegu veel rohkem aidata,“ rääkis ta, kuidas jõudis eesliinile. Esimesed ööd olid peaaegu unetud, oli köhklus ja perele nakkuse toomise hirmu ning mure eakate vanemate tervise pärast.

Tööpäev Corrigos algab tööülesannete jagamisega – mis kell ja kus, kas testimistelgis või kuskile kohapeale proove võtma, kui palju on testitavaid jpm. Kohale jõudes on igapäevane medõe ilus vorm asendunud mittehingava kaitseriietusega, lisaks mask ja kindad. „Testimispunktis teen tööd paarilisega. Üks meist kontrollib dokumendi alusel saatekirja ja patsiendi vastavust, teine võtab patsiendile ebameeldiva protseduurina ninaneeluproovi. Töötame nakkusohtlikus keskkonnas, seega jälgime ülitäpselt ohutus- ja desinfitseerimisnõuded, ainult nii saame ise terveks jääda. Muidugi on sellises „paraadmundris“ terve päev töötada väga raske, kaitseprillidest valutab terve nägu, kaitseriietust tuleb vahetada päevas mitu korda, ükskõik, kas testin päevas 40 või 240 inimest. Kuid need raskused ja ebamugavused on ületatavad,“ jääb Žanna positiivseks.

Kogu selle töö juures hirmutab teda nende inimeste käitumine, kes ei adu olukorra tõsidust. Ja sellist suhtumist on nii intelligentsete inimeste seas kui ka sotsiaalmajades. Nad ei soovi aidata ennast ega ühiskonda, et saaksime kiiremini sellest viirusest jagu. Selgitustöö käib nii tööl olles kui ka vabal ajal. „See on meie missioon,“ ütleb ta, „samas tunnen, et keerulisel ajal võtavad inimesed meid, meditsiinitöötajaid, rohkem kuulda. Väljume siit kriisist kõik paremate inimestena.“

Ilja planeerib proovivõtjate mittenakatumisi

Ilja (26) on kriisi ajal Tallinna ja Harjumaa kodudes käiva Fertilitase nelja mobiilse kodutestimise brigaadi koordinaator ning igapäevaselt Fertilitase kirurgiaosakonna vastutav õde.

Ilja meeskond töötab seitse päeva nädalas 8st 20ni. „Brigaadide päev algab dispetšeriruumis, kus jagame ära piirkonnad, kontrollitakse üle laborist saadud proovivõtuvahendite hulk ning isikukaitsevahendid,“ selgitab ta hommikust meedikute rutiini.

Igal külastusel kasutatakse üks täiskomplekt kaitsevahendeid. Neid tuleb vahetada iga külastuse järgselt, et vältida patsiendi kodust või patsiendilt viiruse kandumist meedikule ning järgmisele patsiendile viimise ohtu. See teeb kodutestimise isikukaitsevahendite defitsiitajastul kulukaks. Ilja ülesanne on koordineerida brigaadide tööd ja jagada operatiivset infot ning lõpetada päev peale aruannete tegemise ning varustuse kontrolliga. Lisaks pean minimeerima võimaluse, et kui keegi meist nakatub, siis ei puutuks ta teistega kokku.

„Päeva jooksul käime umbes 60 kodus proove võtmas. See on hetkel optimaalne, kuid meil on võimekust seda arvu ka suurendada. Ühe autoga jõuame külastada ca 20 patsienti, oleneb vahemaadest, mis autoga läbida tuleb. Rekord on olnud 150 testi päevas, siis testisime hooldekodu elanikke,“ toob ta näiteks.

Ilja kiidab oma meeskonda, kes vaatamata sellele, et töö on raske ja tervisele ohtlik, on tugev ja abivalmis. Ilja meeskonnaliikmed on pidanud oma 12-tunniste tööpäevade jooksul

kokku puutuma vihastavate klientidega, kui meedikud ei leia aadressi piisavalt kiiresti või proovi võtmine on olnud valus. On ka selliseid koroonakahtlusega inimesi, kes ei ole brigaadi kodus oodanud, vaid on sõbranna juurde kohvile läinud. Samas on siiralt tänulikke eakaid inimesi, kes pole ammu kedagi teist näinud.

Lõpetuseks paneb ta kõikidele südamele, et tuleks kuulata asjatundjate nõuandeid ja neid ka järgida ning lisab: "Me tuleme tööle teie heaks ning teie jääge praegu võimalusel koju meie heaks."

Kerlin: Tere, Teil on koroonaviirus

Kerlin (34) on juhtinud SYNLABi kliendituge kaks aastat. Kui SYNLAB ja Medicum hakkasid vedama riiklikku avaliku testimise projekti, paluti tal kahe päevaga üles ehitada testimise kõnekeskus – koht, kust helistatakse saatekirja saanud inimestele proovi andmiseks sobiva aja broneerimiseks ning peale proovi andmist tulemuse teatamiseks. Sellise ajaga oli see tõeline väljakutse. Viimase pooleteise kuu tööpäevad on pikad ja intensiivsed. Esmaspäevast pühapäevani algavad need kõnekeskuse avamisega kell 8 ning lõppevad peale seda, kui lõpetab tema meeskond, koduskäimise brigaad ja kõik aruanded on Terviseametile esitatud. Tööpäevad venivad praegu tihti 14-15-tunnisteks.

Kerlin tegeleb 20-liikmelise testimise kõnekeskuse igapäevase töö juhtimise ning laustestimiste igapäevase organiseerimisega. Tema töö eesmärk on suunata inimesed peale saatekirja saamist võimalikult kiiresti testimisele ja takistada viiruse levikut organiseerides avastatud kolletele kiirelt laustestimist. „Hirmul on suured silmad – kui inimestel tekib kahtlus koroonas, muutuvad nad ärevaks. Meie tiimi kiire reageerimine aitab nad kiiremini testima ja

saada vastus. Hooldekodudes ja sotsiaalmajades levib viirus kergesti ja kahtluse korral on minu ülesanne saata meie partnerite brigaad koheselt välja, sest see kiirus võib päästa mõne eaka elu. Tajume oma tiimi olulisust inimeste aitamisel kriisi ajal, see muudab meid efektiivsemaks ajakasutajaks," tõdeb Kerlin hakkamasaamise psühholoogilist mõju.

Kerlini ei morjenda praegu panustatud tunnid. Pigem teeb teda kurvaks laps, kes ei adu, miks tema ema iga päev nii palju peab tööd tegema. „Õnneks on lapse isa toetav ja on sel perioodil lapsega koos rohkem aega veetnud.“

Kõnekeskuse töös on raskeimad hetked need, kui tuleb valida number ja öelda: "Tere, helistan Teile testimise kõnekeskusest, Teie proov osutus positiivseks." Oleme välja töötanud juhised, mida inimesele sellisel puhul soovitame, koolitanud meie inimesi kuulama ja mõistma. Valdav enamus inimesi on tänulikud selguse ja kiire vastuse eest ning kuulavad edasisi juhtnööre. On ka neid, kes eitavad, kahtlevad tulemuses, kiruvad riiki, et see lasi viiruse siia, söimavad helistajat jne.

„Kriisi ajal tulevad inimeste tõelised olemused esile. Olen õnnelik, sest minu ümber on praegu koondunud tõsiselt töösse panustavad inimesed, nii oma tiimis, laboris, proovivõtjate ja juhtide seas kui ka Terviseametis. Ühised pingutused võimatuna näivatel hetkedel, positiivsus ning vahel ka mõni nali aitab mõistuse selge hoida," kiidab ta kolleege ja koostööpartnereid.

„Sooviksin inimestele südamele panna, et kui nad on saanud saatekirja testimiseks, siis on oluline etteantud ajal kodus püsida. Kahjuks esineb sageli seda, et patsient, kellega on kokku lepitud koduse brigaadi visiit, ei olegi üldse kodus, vaid on kuskil mujal seiklemas. Ma sooviksin, et need inimesed saaksid aru, et nad on potentsiaalsed viiruse kandjad ning selle viiruse seljatamine on meie endi kätes. Olgem hoolivamad ja arvestavamad üksteise suhtes," lisab ta lõpetuseks.

Soovin jõudu ja avaldan tänu kõikidele eesliinil töötavate inimestele meditsiinis ja muudes sektorites. Olen kindel, et väljume siit kriisist paremate inimestena, hakkame hindama rohkem meditsiinipersonali, teenindajaid, õpetajad, iseenda tervist ja kvaliteetaega lähedastega.

Täname intervjueritutega kõiki nende ja praegu eesliinil olevate inimeste toetavaid peresid ning kõiki inimesi, kes püsivad kodus ning päästavad sellega elusid.

Gerly Kedelauk, avaliku testimise kommunikatsioonijuht

Haiglale ja laborile testimise võimalused

Üheksas Eesti haiglas on lähinädalatel võimalik võtta erakorralise meditsiini osakondades patsientide hospitaliseerimisel COVID-19 nakkuse tuvastamiseks kasutusele senisest kiiremad testid, mis annavad vastuse tunni jooksul. Koduseid kiirteste terviseamet jätkuvalt ei soovita, kuna need ei ole usaldusväärsed nakatumise tuvastamiseks.

Praeguste teadmiste ning tehnoloogia juures on ainus usaldusväärne metoodika COVID-19 varaseks diagnoosimiseks ja nakkuslike juhtumite avastamiseks koroonaviiruse RNA (nukleiinhappe) määramise uuring, mida tehakse ninaneelust tampooniga võetud proovist. RNA määramisel põhinevat diagnostikat teevad suuremad haiglalaborid ning SYNLAB ja Terviseameti labor. Selle meetodi probleemiks on aeglus, mis paneb keerukasse olukorda just aegkriitilisi uuringuid tegevad haiglale laborid. Üheksa Eesti haigla laboris olemasolevad nn

POCT (Point-of-Care Testing) seadmed viiruse RNA määramiseks võimaldavad analüüsida proove väikses mahus, kuid saada tulemuse kuni tunni jooksul. Teste oodatakse haiglatesse paari nädala pärast.

„Kiiremad RNA testid sobivad kasutamiseks haiglates EMO patsientide testimiseks triaaži käigus, et tuvastada, kas inimene kannab haigustekitajat. Nii on võimalik hospitaliseerimisel kiiresti eraldada COVID-19 positiivsed ja negatiivsed patsiendid. Testid võetakse esimesel võimalusel kasutusele haiglates, kus see võimekus on olemas,“ ütles terviseameti peadirektori asetäitja **Jelena Tomassova**. „Rõhutan, et kiiremad testid on mõeldud vaid haiglates kasutamiseks ja neid ei ole võimalik inimestel kasutada kodus.“

Terviseameti andmeil on proovide analüüsimiseks vajalikud seadmed olemas Põhja-Eesti Regionaalhaiglas, Tartu Ülikooli Kliinikumis, Kuressaare haiglas, Pärnu haiglas, Ida-Tallinna keskhaiglas, Ida-Viru keskhaiglas, Narva haiglas, Tallinna lastehaiglas ja Rakvere haiglas.

Põhja-Eesti Regionaalhaigla laboratooriumi juhataja **dr Marge Küti** sõnul on Regionaalhaiglas kiiremate testide tegemiseks Cepheid GeneXpert Systems seade, mida saab kasutada SARS-CoV-2 tekitaja molekulaarseks määramiseks RT-PCR meetodil. „Seadme ja pakutava meetodi eeliseks olemasoleva meetodi ees on lühem aeg tulemuse saamiseks võrreldes meie praegu kasutatava meetodiga, ca 1 tund praeguse 4 tunni asemel,“ ütles dr Marge Kütt. „Teste ootame tootjalt Cepheid ca 2 nädala pärast.“

Teised praegu turul olevad nn seroloogilised kodudes kasutamiseks mõeldud kiirtestid, mis põhinevad verest antigeeni või antikehade määramisel ei ole usaldusväärsed ega võimalda hinnata patsiendi nakkusohtlikkust. Viimaste uuringute alusel läheb koroonaviiruse vastaste varaste antikehade tekkeks 5-10 päeva pärast haigussümptomite

avalbumist. Seepärast ei soovitata neid kasutada ei ravisutustes, sh perearstikeskustes ega ka kodus. „Kuna Eestil on piisav võimekus pakkuda usaldusväärset koroonaviiruse RNA testimist, siis puudub hetkel vajadus juurutada erinevate rahvusvaheliste erialaorganisatsioonide poolt mittesoovitatud (kiir)teste,“ lisas Jelena Tomassova. „Samal seisukohal on ka teadlased ja Eesti LaborimeditSiini Ühingu erialaspetsialistid.“

SYNLAB Põhja-Euroopa regiooni juhi **Rainar Aamisepa** kinnituseel jätkab SYNLAB Eesti Tallinna laboris koroonaviiruse testimist patsientidel perearsti saatekirja alusel, hooldekodudes ja eesliini töötajatel vastavalt vajadusele ja terviseametiga kokkulepitud korrale. Laboris määratakse PCR meetodiga SARS-CoV-2 viiruse RNA olemasolu ninaneelu proovist, mis on nakkusjuhtumite avastamiseks kõige usaldusväärsem meetod. „Haiglates kasutatav RNA-põhine POCT lahendus sobib ideaalselt EM0desse ja haiglate vastuvõttudesse, sest see annab kiire vastuse. Meie teeme igapäevaselt nüüdseks juba kuni 2000 koroonaviiruse proovi analoogseel meetodil, kuid suuremat läbilaskevõimet tagavat aparatuuri kasutades. Lisaks on meil koostöös Medicumi, Qvalitase ja teiste erameditsiiniettevõteteaga tagatud piisava võimekusega proovide kogumine ja logistika, et katta üle Eesti COVID-19 laboratoorse diagnostika vajadused. Terviseameti otsusega täiendame Eestis testimise võimekust,“ ütles Rainar Aamisepp.

Lühidalt koroonaviiruse tuvastamiseks olemasolevatest erinevat tüüpi testidest:

- **testid viiruse nukleiinhappe ehk RNA määramiseks laboris**

Viiruse RNA määramine on nii Eestis kui kogu maailmas kasutusel COVID-19 esmaseks diagnoosimiseks ja nakkusjuhtumite avastamiseks. See on ainuke usaldusväärne meetodika, mida praeguse seisuga aktsepteerib nii Maailma Terviseorganisatsioon (WHO) kui ka Haiguste Ennetamise ja Tõrje Euroopa Keskus (ECDC). Test võimaldab avastada viiruse

varajases staadiumis, et oleks võimalik koheselt karantiini rakendada. Viiruse RNA-d on võimalik määrata klassikalisel *real-time* PCR (*Polymerase chain reaction*) meetodil, milleks kasutatakse spetsiaalset aparatuuri, eriväljaõppe saanud laborispetsialiste ning selleks kohandatud laboriprotsessi. Seda meetodit kasutatakse nii terviseameti, SYNLABi kui mitme haigla laborites. Testi tulemus on usaldusväärne ja sel moel on võimalik teha uuringuid suhteliselt suures mahus. RNA määramine laboris PCR meetodil võtab hetkel aega ca 4-6 tundi.

▪ kiiremad testid viiruse nukleiinhappe ehk RNA määramiseks laboris

Viiruse RNA-d on võimalik määrata ka kiiremate testidega erinevate haiglate laborites olemasolevate spetsiaalsete seadmetega. Nende seadmete jõudlus on väiksem, kuid vastuse saab tunni jooksul. See võimaldab COVID-19 positiivse proovi andnud patsiendi haiglas koheselt teistest patsientidest eraldada. Terviseameti andmeil on proovide analüüsimiseks vajalikud seadmed olemas Põhja-Eesti Regionaalhaiglas, Tartu Ülikooli Kliinikumis, Kuressaare haiglas, Pärnu haiglas, Ida-Tallinna keskhaiglas, Ida-Viru keskhaiglas, Narva haiglas, Tallinna lastehaiglas ja Rakvere haiglas. Test sai USA Toidu- ja Raviametilt erakorralise kasutamise loa 20. märtsil ja Eesti laborid ootavad reagentide tarnet laboritesse 2 nädala pärast.

▪ kiirtestid viiruse antigeeni määramiseks kodustes tingimustes

Pakutavad koroonaviiruse antigeeni (kiir)testid on võrreldes RNA määramisega väga madala tundlikkusega ning annavad palju valenegatiivseid tulemusi, mille tõttu võivad nakkusohtlikud COVID-19 patsiendid lõpetada karantiini. See tähendab, et tulemused tuleks laboris RNA testiga üle kontrollida, mistõttu WHO praegu antigeeni määramise teste kliiniliseks diagnostikaks ei soovita.

- **seroloogilised testid organismis tekkivate viirusevastaste antikehade määramiseks laboris ehk ELISA testid**

ELISA meetodit kasutatakse viirusvastaste antikehade tuvastamiseks proovis, tavaliselt veres. Meetod põhineb viiruse antigeeni ja spetsiifilise viirusvastase antikeha keemilisel reaktsioonil. Testi saab teha ainult laboritingimustes. Kuna antikehad tekkivad organismis nakkusele vastuseks, kui viirus juba organismi sattunud ehk erinevatel andmetel 5-10 päeva sümptomite ilmnemisest, ei sobi antikehade test haiguse varaseks diagnoosimiseks ning karantiinivajaduse üle otsustamiseks. Nii WHO kui ECDC hinnangul võib antikehade määramine olla vajalik hilisemate seroepidemioloogiliste uuringute tegemiseks, et hinnata elanikkonna immuunsust.

- **seroloogilised kiirtestid organismis tekkivate viirusevastaste antikehade määramiseks kodustes tingimustes**

COVID-19 antikehade (kiir)testid, mis on praegu sagedamini pakutavad kiirtestid, määravad näpuotsa verest organismi vastureaktsiooni viirusele, mille tekkimiseks on vajalik teatud aeg. Viimaste uuringute alusel läheb koroonaviiruse vastaste antikehade tekkeks 5-10 päeva pärast haigussümptomite avaldumist. Kuna kogu see aeg on patsient kõrgelt nakkusohtlik, ei sobi antikehade test haiguse varaseks diagnoosimiseks ning karantiinivajaduse üle otsustamiseks. Sellised kiirtestid annavad palju valenegatiivseid vastuseid, mistõttu ei soovita WHO ja ECDC praeguse seisuga neid kasutada. Praegu on rahvusvahelisel turul ka palju võltsteste ning puudub ülevaade nende testide kvaliteedi üle.

Ühisteate osapooled on:

Eesti LaborimeditSiini Ühing

COVID-19 tõkestamise teadusnõukoda
Eesti Perearstide Selts
Eesti Haiglate Liit
SYNLAB Eesti
Terviseamet
Tervise Arengu Instituut